

1.UVOD

1.1. ISTORIJA FUDBALA

Prvi podaci vezani za materijalne dokaze o nastanaku i razvoju igara nogama datiraju iz najranijih perioda ljudske civilizacije. Prvi pisani spomenici, koji potvrđuju postojanje lopte, vezani su za istoriju kineskog carstva i dinastiju Hou, koja je vladala do 255. godine prije nove ere. U vrijeme vladavine te dinastije spominje se igra loptom pod nazivom Cuh-kih (Tsun-kih).

Slika 1. Tshun-kih, igra loptom u vrijeme vladavine Hou (Kina) 255.g.p.n.e.

Pretpostavlja se da je lopta bila jajastog oblika i da je bila punjena krznom životinje. U skromnim, ali vjerodostojnim zapisima, ostao je zabilježen podatak da ova igra loptom nije ostala samo u krugu vojničkih kasarni, već se proširila i među civilnim stanovništvom. Sljedeći zapis o ovoj igri datira između 32. i 6. godine prije naše ere, kada je car Šeng Ti dozvolio narodu da u slobodno vrijeme, slobodno igra ovu igru. Iz Kine, u 7. vijeku, ova igra je prenesena u Japan. Istorijski podaci potvrđuju da su je u Japanu igrali carski vojnici i to obavezno, na glavnim nacionalnim svetkovinama pred carem, vlastelom i ostalom carskom svitom. Prve tragove igre loptom u Evropi nalazimo u Grčkoj i Rimu, također u 7. vijeku. Poznata je rimska parola: "Hljeba i igara" (Panem et circenses). Igre loptom u Grčkoj su se zvale Episkiros i Epikonis, a u Rimu Harpastum.

Slika 2. Episkiros, igra loptom u Grčkoj, 7.vijek

Od današnjih sportova najbliži im je američki fudbal. Ovu igru, kao veoma grubo nadmetanje rimskih legionara, pominje u svojim zapisima i rimski filozof i Neronov učitelj, Seneka. Mnogi srednjovjekovni pisani podaci govore o igrama sa loptom između XIII i XVI vijeka. Zajedničko svim ovim podacima je da su se ove igre, u to vrijeme u Evropi, igrale na narodnim svetkovanama, u vreme poklada i drugih crkvenih praznika. Zanimljiv podatak je da je engleski kralj Edvard III zabranio narodu ovu igru 1349. To isto, samo dvadeset godina kasnije, učinio je i Karlo V u Francuskoj. Oba vladara su svoje odluke obrazložili tvrdnjom da je ova igra toliko okupirala narod da ga odvraća od korisnih stvari. U XIV i XV vijeku, u Italiji, u Firenci, igrala se neka vrsta fudbala koja se zvala "Firentinski kalčo". Da je to originalan i dragocjen podatak za istoriju fudbala, uvjerava i činjenica da se u zemlji višestrukog prvaka svijeta, fudbal i danas naziva Kalčo. Zanimljivo je da prvi zapis o fudbalu u Americi datira iz 1634. godine. Iz njega se može saznati da su Indijanci iz Masacusetsa igrali jednu utakmicu od jutra do večeri i tom prilikom "lopta je tjerana bosim nogama vrlo daleko". Na početku XIX vijeka, razne igre sa loptom, konačno su prihvatile i engleske privatne škole. Dotadašnje, isključivo individualne sportske vježbe u tim plemićkim školama, polako ustupaju mjesto igrama sa loptom. Istorija bilježi da je student Vilijam Veb Elis u školi „Ragbi“ 1823, igrajući sa svojim drugovima, u jednom trenutku zgrabio rukama loptu i potrčao poljem prema cilju, mada su nepisana običajna prava to zabranjivala. Njegovi vršnjaci prihvatili su i taj način igranja, pa je nešto kasnije to postala najomiljenija igra sa loptom u Ragbiju. Dugo vremena, sve do 1855. utakmice se igraju samo između pojedinih škola. Tako je bilo sve do osnivanja prvih klubova: Šefild klub 1855, Halam klub 1857. i Blekhit klub 1859. Samo nešto kasnije, 1863, uz pomoć novih pravila, ragbi i fudbal su kao igre odvojene, pa je istorija modernog fudbala upravo od tada i započela.

Istorija svjetskog fudbala, kao jedan od vidova raznovrsnog razvitka ljudskog društva i njegove sveukupne djelatnosti, prema vjerodostojnim podacima i pisanim hronikama, pćcinje

1863. godine. Tada su predstavnici engleskih koledža, u kojima je do tada tradicionalno, njegovan ragbi fudbal, odlučili da odvoje fudbal od ragbija i da uz pomoću specifičnih fudbalskih pravila, ovu igru uvrste u novu sportsku aktivnost svojih studenata.

Fudbal je masovno, spontano prihvaćen, ne samo od studenata u Kembridžu, Oksfordu, Ragbiju i Harou, već i među radničkom, a posebno školskom omladinom, širom Engleske. S druge strane, nova fudbalska pravila, u okviru nove igre, omogućila su svojim akterima, pored ispoljavanja i razvijanja fizičkih, ispoljavanje i podsticanje i umnih i kreativnih sposobnosti. U takvoj klimi svog rađanja, razumljivo je što su ovu igru u život uveli tadašnji engleski intelektualci, profesori i studenti, a kasnije, vremenom prihvatili, bez izuzetaka i ostali društveni staleži. I danas, poslije toliko decenija i dinamično pređenog historijskog puta, prvobitan odnos nije izmijenjen. Među pristalicima i aktivnim učesnicima u fudbalu, nalaze se ljudi koji pripadaju i najnižim i najvišim socijalnim i intelektualnim slojevima društva. Kao što se, u zavisnosti od dužine trajanja i karakteristika trajanja, svaka ljudska aktivnost može podijeliti na pojedine dijelove i faze, tako se i dosadašnja, ukupna fudbalska aktivnost, po svom historijskom značenju i pečatu, može podijeliti na nekoliko cjelovitih i homogenih, različitih i ponaosob originalnih perioda.

- **Prvi period, koji je trajao od 1863. pa do 1925,** može se uslovno nazvati periodom konstituisanja fudbalske igre, mada se u terminološkom smislu fudbal konstituisao onog istog dana 1863. kada su predstavnici engleskih koledža odlučili da fudbal, uz pomoć novih trinaest pravila, odvoje od ragbija. Ovaj, po godinama trajanja najduži period, može se nazvati periodom konstituisanja fudbala i zbog toga, što su se u njemu dešavale i sa njim desile sve dosadašnje najbitnije promijene pravila ove igre. Osim ove činjenice, ovaj period razvoja fudbala karakterišu nastojanja da u njemu ovlada duh sporazumijevanja i organizovanja i na međunarodnom, a ne samo na državnom planu, što je i postignuto osnivanjem FIFE u Parizu 1904.
- **Drugi karakteristični period istorije razvoja fudbalske igre, trajao je od 1925. pa do 1954.** odnosno od pojave "W-W" pa do pojave "4:2:4" sistema fudbalske igre. Engleska i tzv. engleska fudbalska škola, u najvećoj mjeri, doprinijela je osobnosti ovog perioda razvoja fudbala. U najvećem dijelu toga razdoblja, bila je to vladavina "W-M" sistema koji je, kao posljedica dotadašnje evolucije fudbala, inoviran u Engleskoj, "Koljevci fudbala", a potom i u ostalim dijelovima svijeta. Pečat ovom periodu razvoja fudbala dala su takođe i prva tri svjetska prvenstva koja su organizovana u Urugvaju 1930, Italiji 1934 i Francuskoj 1938.

- **Treći period razvoja fudbalske igre trajao je od 1954. pa do 1974. godine.** U razdoblju od tih 20 godina, odigrana su svjetska prvenstva u Švajcarskoj (1954), Švedskoj (1958), Čileu (1962), Engleskoj (1966), Meksiku (1970) i SR Njemačkoj (1974). U ovoj razvojnoj fazi, više nema značajnih fudbalskih dostignuća bez naglašenog prisustva fizičkih kvaliteta pojedinaca i timova. Bio je to period, za razliku od prethodnog, u kojem je došlo do potpunog spajanja i integriranja specifičnih individualnih sposobnosti pojedinaca u kolektivnu igru. Taj period u potpunosti je dovršen na Svjetskom prvenstvu u SR Njemačkoj 1974. pa se to vrijeme uzima kao završno u okončanju trećeg perioda razvoja fudbala. Najveće vrijednosti u ovom periodu dostigli su nacionalni timovi SR Njemačke, Brazila, Holandije i donekle Engleske.
- **Četvrti period razvoja fudbalske igre, koji počinje od 1974. i koji je još u toku** uspio je da sjedini sve pripreme u jednu i da ih maksimalno učvrsti pa čak i da ih unaprijedi. Tada je, zahvaljujući onako univerzalnim tehničkim, taktičkim i fizičkim zahtjevima, ovaj stil i način igranja formulisan kao "*Totalni fudbal*". Bez obzira na terminološku neadekvatnost "*Totalni fudbal*" je postao opšte eksploatisani pojam kao sinonim za modernu igru. Svjetska prvenstva u Argentini (1978), Španiji (1982), Meksiku (1986), Italiji (1990), Sjedinjenim Američkim Državama (1994), Francuskoj (1998), Japanu i Južnoj Koreji (2002) i Njemačkoj (2006) su „iznjedrili“ karakterističan sistem "4:4:2", sa svim svojim modifikacijama i on se posmatra kao nadgradnja i usavršeni sistem "4:3:3".

1.2. PRISTUPNA RAZMATRANJA

Fudbal je u taktičkom pogledu napredovao uporedo s razvojem tehnike vladanja loptom i razvojem savremenijih metoda za postizanje većeg kapaciteta rada igrača u fizičkom smislu. Taktika je uslovljena tehničkim smislom i fizičkim sposobnostima igrača. Uporedo sa razvojem sistema, razvijala se i usavršavala taktika. Počela se stvarati planska i smišljena saradnja između igrača jedne ekipe, odnosno, počela se razvijati taktika. U fudbalskoj igri, taktikom rješavamo osnovni cilj, postizanje gola, ali i odbranu sopstvenog gola.

Osnovu za ispoljavanje određenih taktičkih zamisli, predstavlja sistem fudbalske igre, kao osnovni raspored jedne ekipe i on određuje, individualne i grupno-taktičke zadatke igrača u odbrani, na sredini terena i u napadu.

Osnovna obilježja savremenog sistema igre su:

- optimalna podjela prostora;
- učešće svih igrača u odbrambenim i napadačkim akcijama;
- prilagođavanje situaciji brzog prebacivanja iz odbrane u napad i obrnuto ;
- grupno-taktičko ponašanje koje potiskuje akcije protivnika.